

РЕЗЮМЕ И АВТОРСКА СПРАВКА ЗА ПРИНОСНИЯ ХАРАКТЕР НА ХАБИЛИТАЦИОННИЯ ТРУД

на Величка Георгиева Минкова

по обявен конкурс за редовен професор по 8.2 Изобразително изкуство/
“Комбинаторика“, „Композиция“ и „Цветознание“ за нуждите на катедра „Дизайн за
детската среда“ обявен в Държавен вестник – Брой 21 от 15.03.22 г.

1. Хабилитационен труд:

Минкова, Величка. *Бяла книга на дизайна. Композиция – дизайн – форма*.
София: НХА. 2020. ISBN 978-954-2988-53-3.

Защо *Бяла книга на дизайна*? Една проверка в тълковния речник показва, че *Бялата книга* е официален документ, защитаващ съществени позиции, които са значими и важни в определена област на човешкия живот и дейности. Тя описва проблеми, разглежда закони, принципи и средства за въздействие, посочва цели, дава насоки на развитие и определя резултатите, а използваната методология включва анализ и синтез.

Дизайнът е сложна творческа дейност, интегрираща естественонаучни, технически, инженерни знания и художествена мисъл, оказващи влияние върху всички сфери на човешкия живот. Двигателите на творческия процес са функционалността и рационалността, целящи постигане на максимален ефект при минимален разход. Дизайнерът е в ролята на постоянно търсец съвършенството във всяка следваща форма, която е акт на неговата съзидателна дейност. Творчеството е един постоянен процес на еволюция и развитие, както на личностния потенциал, така и на творческата идея. Днес *Бяла книга на дизайна* е особено необходима, защото съвременните технологии са достъпни за много хора, информацията е необятна, проектирането изглежда лесно и компромисно, краткосрочните курсове дават „професионално“ образование.

Независимо от нюансите в тълкуванията на понятието ‘композиция’, нейната неизменна роля е на организиращ компонент, който придава на произведението цялостност и единство. Тя се определя като система от методи за хармонизиране на предметната среда, а една от основните нейни цели е постигане на хармонично организирана изразителност на формата.

Дизайнът ползва формалната композиция като своеобразен език и средство за комуникация с потребителя. *Бяла книга на дизайна* представя „художествената граматика“, чрез която се усвоява езика на дизайна. Теоретичната обосновка на дизайнерската композиция е съществен етап от обучението по дизайн. Дизайнерът трябва да бъде грамотен, мислещ и способен в посока на иновативни решения, да

притежава чувство за хармония, за системна цялостност, за художествена изразителност, за пластично и стилово единство. При съзнателното осъществяване на синтез между образно и логично и трансформацията му в личен опит под форма на професионална интуиция, тези умения се превръщат във важна част от проектната култура на дизайнера.

Анализите представени в монографичния труд се основават на познанието за общите и специфичните за изобразителните и пластични изкуства композиционни принципи, средства, правила и т.н. Човешкото възприятие на обектите от обкръжаващата действителност протича по закони, които са определени от човечеството и носят обективен характер. В тази връзка, законите на композицията се разглеждат не само като установени правила, а като логично следствие от физиологичните и психологическите нужди на индивида, като прояви на неговите способности, които са тясно свързани с адаптирането му към заобикалящия го свят. Позовавайки се на обективно присъщите на природата явления и тяхната интерпретация в света на изкуството, симетрията, асиметрията, пропорционалността, контрастът и ритъмът се представят като средства за хармонизация на формата. Тяхното прилагане в процеса на проектиране извежда на преден план важни композиционни принципи като целесъобразност, съподчиненост на частите в цялото, единство, равновесие и хармония.

Дизайн продуктът е резултат от разнообразни подходи, които се заключават в използването на художествени прийоми и средствата за изразяване, водещи към хармонизация на композиционното цяло. Проектираните обекти са носители на качества, които определят естетическата визия на жизнената среда. Те зависят от идеите на автора и от неговата индивидуалност. В *Бяла книга на дизайна* художественият образ се представя като резултат от абстрактни и конструктивни решения, които са пряко зависими от композиционните качества като обобщение и типизация, емоционална пълнота, обществена значимост, новост и жизненост.

Композицията в пластичните изкуства и дизайна винаги има конкретно съдържание, характер и предназначение, а всяко едно произведение представлява естетически свързана система. Що се отнася до дизайна на обектите и средата за деца, то в него намира израз функционалното, възпитателното и емоционалното начало, формиращи съдържателната и естетическата стойност на дизайнерската творба. Процесът е свързан с изменение на формата съобразно ролите и функциите, които са й отредени в живота на детето и в детската игра.

Монографичният труд се позовава на научни изследвания върху класическата дизайнерска композиция, за да представи особеностите на формоизграждането в специфична област, а именно дизайна за детската среда. В тази връзка се въвеждат

понятия като 'идеализация', 'типизация' и 'метафора', като значенията им се материализират в съоръжения и продукти предназначени за децата потребители.

Приноси на хабилитационния труд:

- Монографията е един от малкото теоретични трудове издадени в България посветени на проблемите на композицията в дизайнерското проектиране.
- *Бяла книга на дизайна* е първият теоретичен труд в професионалната област, който представя специфичните композиционни проблеми в дизайна за детската среда. Той се позовава на общата теория на композицията, присъща за всички видове дизайн, за да изведе съществените композиционни аспекти и специфики касаещи проектирането на средата за деца.
- Представеният труд следва да се счита за „художествена граматика“, която предшества изучаването и усвояването на визуалния език на дизайна. В тази връзка теоретичният анализ започва с изследване на формалната композиция, за да стесни рамката на изследването до специфичните композиционни проблеми в дизайна предназначен за деца.
- Теоретизирането на дизайнерската композиция в детската среда въвежда понятия като 'метафорична образност', 'хипербола', 'метафорични сравнения', които не са характерни за общата теория на композицията, присъща за останалите видове дизайн, но намират своето адекватно приложение в образните детски играчки и учебно-възпитателни средства.

2. Статии и доклади

В подкрепа на хабилитационния труд се прилагат десет публикувани статии и два доклада от научни конференции.

- **Минкова, Величка. Изкуство и математика в една изложба. В: Научна конференция 2021 „Дизайн & приложни изкуства“. Сборник материали от научна конференция, Том 1, София: НХА. 2022. доклад 10. ISBN 978-954-2988-68-7.**

Резюме: През месец януари във Вашингтон се проведе дългоочакваното събитие *2021 Joint Mathematics Meetings* организирано от Bridges Organization под патронажа и с любезното съдействие Американското математическо общество и Американската математическа асоциация. Споделените впечатления са от първо лице в качеството ми на един от участниците във форума.

Статията представя художествените търсения на автори като Антонио Араухо, Маргарет Кепнер, Петронио Бендито, Роберт Бош, Айшвария Чандрасекар и др. Повечето от представените художници са преподаватели в престижни световни университети и изследват интеграционната връзка между математиката и изкуството.

Авторите и организаторите се обединяват около твърдението, че изложбата анонсира красотата на математическите закономерности чрез средствата на визуалните изкуства. В основата на представените произведения са топологии, фрактали, многостени и мрежи, чийто закономерности са описани от математиката и доразвити от авторите в художествени визуализации.

- **Минкова, Величка. Композиция и образност в дизайна за детската среда. В: Сборник доклади „3 x 10“. Научна конференция „30 години – Дизайн за детската среда“, С: НХА, 2021, с.37-41. ISBN 978-954-2988-63-2.**

Резюме: Дизайнът на детската среда е специфична област на професионален труд, която се определя от функционални, естетически, възпитателни критерии формиращи съдържателните и естетически качества на дизайнерския продукт. Предмет на анализ в представения текст е образността в ролята ѝ на художествен подход при проектиране на обекти от детската среда. Тяхното създаване е свързано с изменение на формата съобразно ролята и функциите, които са ѝ отредени в живота на детето. В статията се разглеждат метафоричната образност, художествената обобщеност, изразителност, които са в пряка връзка с образното моделиране и типизиране на продуктите предназначени за детската аудитория. Когато се проектира детския свят съдържанието

винаги е по-важно от външните белези на формата, защото дизайнът предава послания, информира и възпитава.

- **Минкова, Величка. Специфика на дизайнерския подход при създаване на медийни продукти за деца. В: Качествена журналистика и нова комуникационна среда. Международна научна конференция на ФЖМК, проведена на 29-30.10.2020 г., София: Факултет по журналистика и масова комуникация. Софийски университет „Св. Климент Охридски“, 2021, с.127-135. ISBN 978-619-7567-07-6.**

Резюме: Медиите предназначени за детската аудитория са специфична област, която е тясно свързана с проблемите на графичния дизайн, литературата, публицистиката, а едновременно и с развитието на виртуалното пространство, с нивото на полиграфията и нейните технически възможности. На пръв поглед дизайнът на медиите предназначени за деца е творческа дейност сходна с други оформителски практики. Един по-задълбочен анализ обаче показва, че тя е сложна и отговорна професионална работа, защото детето възприема поднесената информация с чистата сетивност на малкия си жизнен опит.

Дизайнът на детската медия е носител на важни послания, които поражда мисли, емоции и формират отношение. Целенасочената дейност на дизайнера, в ролята му на автор на материалния свят на детето, се основава не само на добра професионална подготовка, но и на задълбочени познания в областта на педагогика, психология, ергономия и т.н.

Статията представя някои специфични особености на проектирането, които са разгледани от гледната точка на професионалната практика.

- **Минкова, Величка. Цветът и неговият идеологически имидж от края на XX и началото на XXI в. В: Balkancolor-5. Научна конференция 2021. Сборник доклади, София: Група Цвет България, 2021, с.7-12. ISSN 1313-4884.**

Резюме: Силата на въздействие на невербалните компоненти на идеологиите, които движат човешките маси се наблюдава в исторически план и до днес. Развитието на човешките отношения както и на самото общество е съпътствано от стимули. Цветът може да бъде определен като един от тях и едновременно като съществен фактор в социалната комуникация. В периоди на национални, световни кризи и промени в социалните отношенията, значимост добива цветовата доминанта в ролята ѝ на носител на определени идеи. Политическата комуникация се основава на богата палитра от способности, но въпреки голямото многообразие, цветът е едно от съществените средства за създаване на политически образи. В тази връзка той има комуникативно-знаково

съдържание, удовлетворява човешките потребности и интереси като придобива социална обосновка.

Политическата комуникация е с богато съдържание и това е важно, за да се прояви сериозно отношение към цвета като средство за създаване на политическа идентичност. В подкрепа на значимостта на хроматичния символ статията разглежда събития, които са наречени „Цветни революции“.

- **Минкова, Величка. Цветът като аспект на рекламата и рекламния дизайн. Изкуство и критика. София: НХА, том 2/брой 1/2021, с.63-69. ISSN 2738-7275.**

Резюме: Рекламният дизайн е незаменима част от съвременното масово потребление във всички обществени сфери. Масовата култура формира реална среда, която се превръща едновременно в социален възложител и потребител на рекламни продукти. Медиите стимулират развитието на рекламното съобщение, като едновременно с това определят и естетически критерии за неговото функциониране.

В статията се разглежда ролята на цвета, като едно от най-пълноценните изразни средства на рекламния дизайн и като информационен код, който създава смислови връзки, предизвиква асоциации, изгражда структури и участва в комуникацията. В подкрепа на теоретичния анализ са цитирани съвременни български автори и техните произведения в областта на рекламния и пространствен дизайн.

- **Минкова, Величка. Цветът в медийния дизайн. В: Цвят и образование. Сборник с материали от V Национална научна конференция с международно участие „Цвят и образование“. София: Група Цвят България, 2019. ISSN 1314-5142.**

Резюме: Днес обществото комуникира чрез визуални образи, формирани върху основата на разнообразни способности на възприятие. Визуалните характеристики на културното пространство и различните аспекти на неговото изучаване са в областта на научните интереси на изкуството, културологията, социологията и др.

Съвременните тенденции в дизайна на медии често са насочени към заместване на реалността с виртуална действителност, а този процес води до създаването на нова визуална култура. Днешното общество е потребител на голям поток от визуални образи с разнообразен характер и различни послания. Художественият процес по тяхното създаване борава с редица изразни средства, като едно от най-пълноценните е цветът. Той е в ролята на информационен код създаващ смислови връзки, на манипулатор на съзнанието, на участник в комуникацията, на знак за идентичност.

- **Минкова, Величка. Екологичният дизайн и детската среда. В: Приложни изкуства & дизайн. Сборник доклади. Научна конференция, София: НХА, 2018, с.30–36. ISBN 978-954-2988-47-2.**

Резюме: Екологичният подход в проектирането на среда за деца е метод, чрез който дизайнерите решават съществени проблеми, пряко свързани с пълноценния и здравословен начин на живот. Техните решения утвърждават нова система от ценности, защото преодоляването на кризи е възможно само при условие на изменение на мисленето и отношението на човека към обкръжаващата среда. Дизайнът възпитава вкус и едновременно с това провокира появата на нови потребности в подрастващото поколение. Неговите произведения влияят на естетическите предпочитания и формират културата на потребление.

Важна част от възпитанието и обучението на децата днес е съсредоточена върху така нареченото „зелено мислене“ насочено към всички аспекти на екологията. „Зеленото мислене“ е един по-различен светоглед, които се формира не само от семейството и училището, а и посредством жизнената среда. В статията са представени и анализирани добри практики в екологичния дизайн предназначен за деца, като тези на датското архитектурно бюро COBE и архитектурно бюро Christensen в Дания, италианското архитектурно бюро MCA - Mario Cucinella Architects и др.

- **Минкова, Величка. Предметният свят на детето като проект. В: Проблеми и перспективи в развитието на съвременните промишлени изкуства. София: НХА, 2017. ISBN 978-954-2988-38-0.**

Резюме: Моделът на проектната дейност се основава на професионалните умения на автора, като пряко зависи от вида дизайн и неговата диференцираност, с постоянно отчитане на особеностите на проектните методи. Процесът се заключава в определяне на всеобщите закономерности и потребности, които се явяват своеобразни критерии за резултата. Структурата на художествената дейност за формиране детска предметна среда включва моменти на синтез на въображение и абстрактно мислене, синтез на вътрешни фактори присъщи за самия дизайнер и външни фактори, които са проекция на културата и обстоятелствата.

Статията представя дизайна за детската среда, като художествена дейност с широк обхват на изява, от игрови и учебно-възпитателни средства до интериорни и екстериорни решения. Естетическото преживяване свързано с чувството за хармония и естетическа удовлетвореност възниква при контакт с предмета притежаващ качества, които го определят като принадлежащ към дадена култура и епоха. Макар и да няма реална представа за минали епохи, детето приема културните обобщения посредством играта и изгражда индивидуален опит.

- **Минкова, Величка. Дизайн на детската среда. В: 120 г. Българско изкуство. Дизайн. София: СБХ, 2016, с.119-125. ISBN 978-954-92591-6-1.**

Резюме: Като част от изданието „120 г. Българско изкуство. Дизайн“ текстът представя дизайна за детската среда в годините от средата на ХХ век до днес. Периодът се характеризира с бързи темпове на развитие на българската индустрия, масовото потребление и растящите нужди на обществото. В отговор на потребностите се проектират съоръжения и продукти за деца в Центъра за промишлена естетика в сътрудничество с ДСО „Младост“ със съдействието на Комисия по детски играчки към Министерство на просветата, Кабинет по детска играчка и т.н. Общите усилия са насочени към естетизация на детската предметно-пространствена среда и естетическото възпитание на децата, като съществен елемент от цялостното им развитие.

Текстът акцентира върху един съществен момент в образованието по дизайн, а именно създаването на специалност „Дизайн на детската среда“ във ВИИИ „Николай Павлович“ (НХА). Изображенията, които подкрепят спецификата на представения дизайн са разработки на утвърдени автори през годините като: Георги Гиков, Теодора Механдова, Флорет Гуринова, Емилия Чаушова, Арсен Минков и др.

- **Минкова, Величка. Геометрията като художествен език на една религия. В: Българска наука. Юбилеен брой 80/2015, с.1022 – 1031. ISSN:1314-1031.**

Резюме: В изкуството на ислямските страни идеята за хармония получава възплъщение във вид на строго разработени системи от геометрични построения реализирани върху плоскостта и в пространството. Анализът на съразмерността, съхранена в архитектурните паметници, показва еволюция на системата на построение на художествената форма – от елементарно проста основана на квадрата, равностранния триъгълник и техните производни, към по-сложни основани на полуквadrата и деление на линиите в средните и крайни отношения. Развитието на тази система в творчеството на архитектите от XIV – XV век довежда до създаване на нова, универсална система на геометрични отношения. Характерните декорации изпълващи стените, подовете и таваните не са идея и нововъведение на ислямските архитекти и декоратори, а естествено продължение на традицията инспирирана от начина на живот и бит на арабите.

- **Минкова, Величка. Цветът като фактор при формиране на среда за деца с нарушено зрение и слух. Национална научна конференция „Цветът и детето“, организирана от „Група Цвят България“ и НБУ, 2018 г., научен доклад.**

Резюме: В съвременната педагогическа практика, цветът често се използва за диагностициране на нивото на развитие на естетическите чувства, както и като фактор за формиране на навици и социални умения. Възприятието на цвета е способност, която се базира на перцептивни действия като тяхното качество е в пряка зависимост от усвоената от детето система от перцептивни еталони. Недостатъците в зрителното възприятие влияят негативно на развитието на мисловните операции като анализ, синтез, обобщение и т.н., в същото време затруднява познавателната дейност.

В доклада се разглеждат някои нарушения на цветовете и слуховите възприятия при децата и проблемите при тяхното обучение, което намира отражение в проектирането на средата.

- **Минкова, Величка. Екологичният подход в дизайна като актуално направление на проектните практики. Научна конференция „Идентичност и артификация на реалността в изкуството, дизайна и архитектурата“, НБУ, 2018 г., научен доклад.**

Резюме: Дизайнът удовлетворява голямо разнообразие от функции и естетически проблеми, като от съществено значение са насочените към глобалната устойчивост и глобалната етика спрямо околната среда. Човешката дейност често е негативна спрямо обкръжаващата среда и тази степен на агресивност е стимул обществото да разбира причинно-следствените връзки между човешката дейност и екологичните катастрофи. Научно-техническият прогрес създаде една „нова природа“, която е следствие от растящите потребности на хората и процесите на тяхното задоволяване. Екологичните кризи намират отклик в научната и проектантска дейност под формата на концептуални, технологични, социологически, научни проектантски изследвания и разработки. Поставянето на ограничения и определянето на мерки налагат допълнителни форми на организация и взаимодействие на човека с обкръжаващата среда. В тази връзка, докладът представя някои добри световни практики в областта на екологичния дизайн като Спортната зала построена към кампуса на Panayaden International School, Тайланд, Съоръжението „Forest Green“ централен елемент на „Еко парк“ в Страуд, Великобритания, продукти създадени от италианската фирма RIVA 1920 и др.